

Täysistunto

Perjantai 29.10.2021 klo 12.59—13.27

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 123/2021 vp

Valiokunnan mietintö TyVM 13/2021 vp

Toinen käsittely

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotus, jonka sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Avaan keskustelun. [Hälinää] — Arvoisat edustajat, pyydän hiljaisuutta saliin, niin että täällä käytetään puheenvuorot, jotka kuuluvat tänne saliin, ja muuten salista ulos keskustelemaan. — Edustaja Aittakumpu, olkaa hyvä.

Keskustelu

13.04 **Pekka Aittakumpu kesk:** Kiitos, arvoisa puhemies! Olemme miehiä tai naisia. Miehet ja naiset ovat erilaisia, ja myös asema yhteisöissä ja yhteiskunnissa vaihtelee. Suomi on monessa tasa-arvon niin sanottu mallimaa. Olemme olleet ja olemme edistyksellisiä... [Hälinää]

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Aittakumpu, odottakaa hetki. — Pyydän nyt poistumaan tästä salista käymään muita keskusteluja salin ulkopuolella. — Kiitoksia. Edustaja Aittakumpu, olkaa hyvä.

Kiitos, arvoisa puhemies! Suomi on tosiaan monessa tasa-arvon mallimaa. Olemme edistyksellisiä siinä, että meillä miehille ja naisille on pyritty antamaan tasaveroiset mahdollisuudet yhteiskunnassa. On äärimmäisen tärkeää, että tämä työ jatkuu. Miehillä ja naisilla, tytöillä ja pojilla tulee olla elämässään samanlaiset mahdollisuudet. Se ei tietenkään tarkoita sitä, että sukupuolten välisiä eroja pitäisi peitellä tai piilotella, päinvastoin. Tosi-asioiden tunnustaminen on edellytys yhteiskunnan kehittämiseksi.

Arvoisa puhemies! Jokaiselle tulee kaikin tavoin taata turvallinen arki ja turvallinen elämä niin kotona kuin kodin ulkopuolella. Ihmiskunta on monin tavoin kehittynyt, ja Suomi on monilla mittareilla mitattuna maailman kärkeä. Silti meillä on paljon ongelmia, ja väkivalta on yksi niistä.

Viime aikoina on uutisoitu erityisesti katuväkivallan lisääntymisestä nuorten keskuudessa. Nuorten väkivalta kokonaisuudessaan on vähentynyt — se on hyvä suunta — mutta raat väkivallanteot ovat lisääntyneet. Väkivallan kulttuurista vastaan tulee taistella. Ihmi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2021 vp

sen turhautuminen, epätoivo ja ahdistus pitää purkaa muilla tavoin kuin toista ihmistä vahingoittamalla.

Arvoisa puhemies! Kylmä tosiasia on, että tietyt väkivallan muodot, kuten esimerkiksi perhe- ja lähisuhdeväkivalta ja seksuaaliväkivalta, kohdistuvat useammin naisiin kuin miehiin. Käsiteltävänä olevassa asiassa työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on yksimielisessä mietinnössään hallituksen esityksen takana. Tässä ehdotetaan muutettavaksi lakia yhdenvertaisuusvaltuutetusta siten, että tämän tehtäväksi säädettäisiin toimiminen naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana. Yhdenvertaisuusvaltuutettu seuraisi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, perheväkivaltaa, kansallisen lainsäädännön toimivuutta ja kansainvälisten velvoitteiden toteutumista.

Hallituksen esitys toteaa, että Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuonna 2019 viranomaisten tietoon tulleista perhe- ja lähisuhdeväkivaltarikoksista, joissa uhri oli aikuinen, uhri oli nainen lähes 80 prosentissa tapauksista. Viime aikoina on oltu — ja aivan aiheesta — huolissaan myös siitä, mitä erityisesti tytöt ja nuoret naiset joutuvat kokemaan verkko-maailmassa ja sosiaalisessa mediassa. Hallituksen esitys toteaa, että naisiin kohdistuu miehiä enemmän myös seksuaalista häirintää. Kaikenlainen häirintä on törkeää, ja se pitää kitkeä pois niin työpaikoilta kuin verkosta — ja kaikkialta.

Arvoisa puhemies! Väkivallan taustalla ovat tekijän ongelmat. Erityisen merkittävä vaikuttaja väkivallassa on alkoholi tai huumet tai molemmat. Keväällä julkistetussa sisäisen turvallisuuden selonteossa todetaan, että henkirikosten osapuolista yli 60 prosenttia on joko alkoholin tai muiden päihteiden ongelmakäyttäjiä. Kaikkiaan henkirikoksissa 80 prosentissa tapauksista on mukana alkoholi. Alkoholi ja siihen liittyvät ongelmat näkyvät myös perheissä ja lastensuojelussa. Suuri osa lasten huostaanotoista johtuu vanhempien päihteiden käytöstä.

Naisiin kohdistuva väkivalta on tiiviissä yhteydessä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan. Noin kolmannes naisista on kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa nykyisen tai entisen kumppaninsa taholta. Perheessä tapahtuva väkivalta altistaa myös lapsen väkivallalle. Vanhemman omat aiemmat väkivaltakokemukset muodostavat suuren riskitekijän sille, että tämä kohdistaa lapseensa vakavaa väkivaltaa. Näitä väkivallan kierteitä täytyy pystyä katkaisemaan. Usein tarvitaan terapiaa tai muuta keskusteluapua. Terapian, myös pari- ja perheterapian, saatavuudessa on valitettavasti todella paljon ongelmia. Terapiaan pääseminen varhaisessa vaiheessa auttaisi vähentämään väkivaltaa.

Arvoisa puhemies! Tässä yhdenvertaisuusvaltuutetun uudeksi tehtäväksi säädettäisiin siis toimiminen naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana. On hyvä, että tämän lakimuutoksen myötä yhdenvertaisuusvaltuutettu voi toiminnallaan ottaa vahvasti kantaa ja tehdä eri tavoin työtä sen eteen, että voisimme yhdessä tehdä yhteiskunnastamme yhä turvallisempaa lapsille, nuorille, aikuisille, vanhuksille — kaikille. Tämä lakimuutos on yksi askel sitä kohti.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Totean, että täällä on seitsemän puheenvuoropyyntöä ja tämä istunto päättyy 13.30. Siihen mennessä käytettävät puheenvuorot tässä asiassa voidaan käyttää, mutta sen jälkeen siirrytään johonkin myöhempään istuntoon. — Edustaja Junnila, olkaa hyvä.

13.10 Vilhelm Junnila ps: Arvoisa puhemies! Käytetään lyhyitä ja tiiviitä puheenvuoroja, niin varmasti saamme tämän loppuun asti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2021 vp

Kiitan edustaja Aittakumpua tästä esityksestä. Olisin ehkä toivonut, että tasa-arvoministeri olisi tällaisessa yhdenvertaisuusasiassa paikalla. Olisi ollut hyvin tärkeää ja mielenkiintoista kuulla häntä tässä asiassa, ja edustaja Koposen kanssa mietimme täällä hänelle lukuisia kysymyksiä tähän liittyen.

Täällä mainittiin myös katuväkivalta, ja siinä olisi myös toinen asia, mistä meidän pitäisi ottaa oppia, tarkoitan Ruotsin tilannetta. Olisi huomattavasti sen kehityksen suhteen meilläkin tehtävää, etteivät samat virheet täällä meillä päin toistu. Sinällään on ihan kannatettavaa tässä esityksessä, että naisten kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan kiinnitetään entistä enemmän huomiota, eikä vain huomiota, vaan mietitään myös siihen sopivia ja toimivia ratkaisukeinoja. Mutta kyllä tämä katuväkivalta ilmiönä on vielä paljon suurempi ottaen tässä huomioon Pohjoismaat, ja sen vuoksi olisi ollut perusteltua ja vähän kaipasimme ministeriä tänne tämän asian käsittelyyn, mutta toivomme, että viesti menee tässä perille.

Joka tapauksessa esitys vaikuttaa perustellulta ja kiinnittää sinänsä oikeisiin asioihin huomioita. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Räsänen, olkaa hyvä.

13.11 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Kiitan edustaja Aittakumpua siitä, että hän avasi tämän tärkeän keskustelun ja nosti esiin todella merkittäviä seikkoja, joita on käsitelty myös valiokunnassa tämän käsittelyn yhteydessä. Tässä on kysymys todellakin yhdenvertaisuusvaltuutetun toimien laajentamisesta niin, että hänen tehtävänsä tulee olemaan myös naisiin kohdistuvan väkivallan raportointi. Kiinnitin huomiota mietinnössä siihen, että nämä tehtävät kattavat kaiken perheväkivallan, myös silloin kun se kohdistuu muihin kuin naisiin eli silloinkin kun se kohdistuu miehiin ja lapsiin. Myös tämä on mielestäni tärkeää, sillä kyllä yllättävän yleistä on valitettavasti se, että naiset kohdistavat väkivaltaa perheissä miehiin, ja toki tämä tulee aivan yhtä lailla sitten raportoida ja huomioida.

Nostan vielä, arvoisa puhemies, esiin ikäihmisiin kohdistuvan väkivallan, joka on usein sekin perheväkivaltaa. Aika usein saattaa olla esimerkiksi päihteitä käyttävä lapsi tai lapsenlapsi, joka ikäihmisiä kaltoin kohtelee tai pahoinpitelee. Tämä väkivalta voi olla fyysistä tai henkistä, se voi olla taloudellista ja sosiaalista. Usein monet ikäihmiset eivät halua tai oikein edes pysty kertomaan kokemastaan. Uhri voi tuntea syyllisyyttä ja ennen kaikkea häpeää tapahtumasta, että tällaista perhepiirissä tapahtuu. Sen takia olisi tärkeää, että myös tämä ikäihmisiin — jotka muuten myös ovat useimmiten naisia, koska naiset elävät pidempään ja he joutuvat useammin tämän vanhuudessa tapahtuvan väkivallan kohteeksi — kohdistuva väkivalta huomioitaisiin ja tulisi raportoiduksi, jotta siihen voitaisiin tehokkaammin puuttua.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Zyskowiec, olkaa hyvä.

13.14 Ben Zyskowiec kok: Kiitos, arvoisa herra puhemies! Tämä on varmasti perusteltu esitys, mutta nyt kun puhutaan yhdenvertaisuusvaltuutettua koskevasta lainsäädännöstä, niin haluaisin tässä yhteydessä lausua pari sanaa yhdenvertaisuutta koskevista tunnelmista ja keskusteluista tämän päivän Suomessa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2021 vp

Kun noin vuosi sitten Kansallisteatterissa oli tulossa ensi-iltaan näytelmä, jonka nimi oli ”Kaikki äidistäni”, niin eräät transaktiivit kiinnittivät huomiota siihen, että tässä transnaisista näyttelä mies, ja tämä koettiin yhdenvertaisuusongelmaksi. Ongelmaksi minä koen sen sijaan sen, että perehtymättä lainkaan enempää asiaan teatterinjohtaja Mika Myllyaho ilmoitti, että ainakin ennakkonäytökset siirretään ja näyttelijä vaihdetaan. Sen jälkeen kun keskustelu sai lisää kierroksia, kävi ilmi, että näiden transaktivistien huomion kiinnittäminen perustui väärinkäsitykseen. Elokuva ei perustunutkaan elokuvaklassikkoon, jossa oli kyse siis transnaisesta, vaan sellaiseen näytelmäsovitukseen, jossa tämä päähenkilö ei ollutkaan transnainen vaan transvestiitti. Olemmeko nyt Suomessa todellakin tilanteessa, jossa esimerkiksi Kansallisteatterin pääjohtajalta ei edellytetä enää mitään harkintakykyä? Riittää, kun jotkut sorrettiin vähemmistöön — jota transihmiset aivan kiistatta ovat — kuuluvat henkilöt nostavat esille ongelman, niin tällaisen kansallisen instituution pääjohtajan pitää heittäytyä selälleen, pyytää anteeksi ja ilmoittaa, että korjaukset tehdään, ennen kuin hän on sen verran perehtynyt asiaan, että tietäisi, että kyseessä on väärinkäsitys?

Toinen, ajankohtaisempi esimerkki on se, että Helsingin yliopistossa opiskelijat järjestivät fuksitapaamisen ja eräs saksalainen vaihto-oppilas katsottuaan videon tapahtumasta ymmärsi tilanteen väärin, luuli, että siinä Afrikan tähti -peliin liittyvässä tapahtumassa olisi kyse orjan omistajista ja orjista. Siis kyseessä oli väärinkäsitys. Tästä huolimatta Helsingin yliopisto heittäytyi selälleen ja pyyteli anteeksi — vaikka koko homma perustui väärinkäsitykseen. Toivon, että ainakaan yhdenvertaisuusvaltuutettu ei tällaista epävertaista kehitystä työssään suosisi.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Koponen, Ari, olkaa hyvä.

13.17 Ari Koponen ps: Arvoisa puhemies! Erittäin väkevä ja hyvä puheenvuoro edellä edustaja Zyskowieciltä. Täällä on puhuttu kiusaamisesta ja väkivallasta tänään, ja täytyy siinä mielessä kiittää hallitusta, että se on tosiaan laatinut kiusaamisen ja väkivallan vastaisen ohjelman, jonka teossa on kuultu myös oppositiota. Nyt onkin tärkeätä, että tätä ohjelmaa viedään käytäntöön kentälle ja pystytään puuttumaan tähän laajaan ongelmaan, mihin ei ole vain yhtä ratkaisua.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Guzenina, olkaa hyvä.

13.18 Maria Guzenina sd: Kiitos, arvoisa puhemies! Tämä on siis yksimielinen mietintö työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalta. Sekin on omanlaistaan yhdenvertaisuutta, että yhdessä haetaan ratkaisuja ja yhdessä tuumin viedään niitä eteenpäin. Sitä toivoisi tässä salissa enemmänkin harrastettavan. Nämä Suomen perheväkivaltatilastot ovat murheelliset. 80 prosenttia perheväkivallan uhreista, kuten edustaja Aittakumpu täällä totesi, on naisten kokemaa, ja valtavasti jää myöskin raporttoimatonta perheväkivaltaa. Usein piiloon jää esimerkiksi miesten kokemaa väkivaltaa, niin kuin edustaja Räsänen täällä totesi, sekä lapsiin kohdistuva väkivalta.

Huomasitte ehkä, että tällä viikolla julkistettiin selvitys, jonka on tehnyt Lastensuojelun Keskusliitto. Hyvin murheellinen tulos. Siinä kävi ilmi, että lapsiin kohdistuva kuritusväkivalta on lisääntynyt. Kuritusväkivalta nähdään vähemmän haitallisena kuin aikaisemmin. Kyselyyn vastanneista peräti 14 prosenttia piti kuritusväkivaltaa hyväksyttävänä ja

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2021 vp

jopa 44 prosenttia myönsi käyttäneensä kuritusväkivallan jonkinlaista muotoa, ja tämä kylä vaatii laajemman keskustelun tässä yhteiskunnassa. Jos lapset eivät ole suojassa omissa perheissään, niin miten he voivat luottaa edessä olevaan, luottaa tulevaisuuteensa? Tämä on äärimmäisen tärkeä keskustelu, joka pitäisi laajemminkin käydä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Kiljunen, Kimmo, olkaa hyvä.

13.19 Kimmo Kiljunen sd: Arvoisa puhemies! Me käymme hyvin tärkeätä ja arvokasta keskustelua, kun puhumme yhdenvertaisuusvaltuutetun työtehtävistä ja myöskin tästä lainsäädännön kehittämisestä, mitä on parhaillaan tapahtumassa.

Ihan ensiksi peruskäsitteiden kautta on hyvä tunnistaa, että yhdenvertaisuus ja samankaltaisuus ei tarkoita samankaltaisuutta, samanlaisuutta, vaan se nimenomaan korostaa oikeutta olla erilainen. Se on siinä se ydinseikka silloin, kun me puhumme yhdenvertaisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Usein hämärtyy tämä ymmärrys siitä, että meillä on aidosti oikeus olla erilaisia mitä useimmilla eri tavoilla, niillä tavoilla, mitkä meistä itsekin kokee olennaiseksi itselleen ja omalle identiteetilleen.

Toinen seikka, minkä edustaja Aittakumpu täällä toi toistuvasti esille tässä alussa ja jota myöskin edustaja Guzenina tässä täydensi, on tämä perheväkivalta, joka suuressa määrin kohdistuu nimenomaan naisiin. Ylipäätään on järkevää nähdä, että myöskin seksuaalirikoksissa seksuaalinen väkivalta, joka on yhteiskunnassa, on useimmiten omassa piirissä tapahtuvaa, perheen piirissä tapahtuvaa. Se on siinä se järkyttävä seikka. Kaikkialla se täytyy kitkeä pois, mutta on hyvin järkevää tunnistaa myöskin, että se on perhepiirissä tapahtuvaa väkivaltaa ja kohdistuu naisiin.

Arvoisa puhemies! Suomi on ollut keskeisimpiä toimijoita, kun Istanbulin sopimus on Euroopan neuvoston kautta hyväksytty nyt eurooppalaisella tasolla keskeiseksi oikeusperustaksi ja normiperustaksi, jolla pyritään nimenomaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kitkemään pois maailmassa. Tässä suhteessa ajatus siitä, että yhdenvertaisuusvaltuutettu keskittyisi myöskin vahvasti tähän naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, on erittäin perusteltu, erityisesti, erityisesti kun eurooppalaisella tasolla tätä on nyt ruvettu haastamaan hyvin vahvasti. Meillä on äärioikeistolaisia ilmiöitä, ideologiselta pohjalta on haastettu Istanbulin sopimusta ja mikä järkyttävintä, sopimus on siis Istanbulin sopimus ja Turkki on vetäytymässä siitä pois. Tämä on sillä tavalla iso kysymys, että Suomen kannattaa yhtä lailla kotimaan puitteissa korostaa tämän asian merkittävyyttä kuin myöskin kansainvälisessä keskustelussa pitää tätä vahvasti esillä.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Laakso, olkaa hyvä.

13.22 Sheikki Laakso ps: Arvoisa puhemies! Todellakin tämä hallituksen esitys on kannatettava, ja tämä on tosiaankin tehty vielä hyvässä yhteistyössä.

Tosiaankin kiitokset edustaja Aittakummulle syväanalyysistä. Tämä asia on juuri niin kuin Aittakumpu tuossa äsken mainitsi, ja on äärettömän tärkeätä, että puututaan näihin ongelmiin. Todellakin etenkin naisten asema on näissä tilanteissa aivan väärällä tolalla. Ja useinhan tosiaan, niin kuin Aittakumpukin toi esille, alkoholilla on iso osuus näissä ja alkoholia näistä syytetään — mikä on sinällään ihan oikein, koska se on osana näissä teoissa mukana. Mutta tavallaan määrättyllä lailla samalla vähän ummistetaan siinä kohtaa sil-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2021 vp

miämme toiselta ongelmalta, siltä ongelmalta, mikä tavallaan on ollut, minkä takia siihen alkoholiin lähdetään, johtuu se sitten heikosta itsetunnosta tai muusta elämänhallinnasta tai muista vaikeuksista, olkoon alkoholi tai muu — nykyään voisi puhua ennemminkin päih-teistä. Nämä ovat sellaisia asioita, mihin pitäisi kyllä ehdottomasti pistää paljon paukkuja, koska tilanne on se, niin kuin tiedetään, että aika usein syytetään sitä alkoholia, niin kuin se syy usein onkin. Mutta toisaalta meidän pitäisi pystyä olemaan sellainen yhteiskunta, ettei ihmisten tarvitse murheeseen ruveta käyttämään päihhteitä. Usein ne kuitenkin... Osa on tie-tysti addiktoitunut näihin aineisiin, mutta osalla se on oikeasti vain sitä, että ollaan yksi-nään tai ollaan jotain muuta vastaavaa ja saadaan se oma itsetunto ja niin sanotusti ryhti vä-hän paremmaksi, kun ollaan vähän päihhteitten vaikutuksen alaisena. — Kiitoksia.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Guzenina.

13.24 Maria Guzenina sd: Arvoisa puhemies! En voinut olla pyytämättä tähän puheen-vuoroa. Haluan kiittää edustaja Laaksoa erittäin viisaasta näkökulmasta tähän kokonaisuuteen. Yhdenvertaisuusvaltuutetun työhän käy täysin mahdottomaksi, jos hoidetaan ainoas-taan oireita. Meidän pitää pystyä nimenomaan paneutumaan sinne, missä ne juurisyyt ovat. Tässä toivoisi, että kaikkialla kunnissa tiedostettaisiin esimerkiksi päihde- ja mielenter-veyspalveluiden riittävän saannin merkitys — mutta matalalla kynnyksellä, niin että siinä vaiheessa, kun ihminen kokee epätoivoa ja yksinäisyyttä, silloin olisi jokin, jonne kurot-taa, jokin, jossa vastataan, jokin keskusteluapu, joka auttaisi sen pahimman vaiheen yli. Nämä ovat äärimmäisen tärkeitä, koko meidän yhteiskuntaa koskettavia, isoja kysymyk-siä: mistä pahoinvointi kumpuaa, ja miten me kosketamme juuri sitä juurisyytä ja saamme nämä ongelmat sillä tavalla taltutettua?

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyn, hallituksen esityk-seen HE 123/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen. Lakiehdotuksen toinen käsittely päättyi. Asian käsittely päättyi.